

MO 15

OBRAZ 1WW VO SVETOVEJ LITERATÚRE

- A) 1WW v tvorbe R. Rollanda, E.M. Remarqua, E. Hemingwaya, H. Barbusse-a
B) Porovnajete rôznorodosť prístupu k téme 1WW (východiská zobrazenia)
C) Čo je polovetná konštrukcia, nájsť ju v ukážke a určiť, ako súvisí s obsahom a situáciou

A) ERICH MARIA REMARQUE: D-CH prozaik, ako študent musel narukovať, po vojne učiteľ, novinár a redaktor. Emigroval do USA, po vojne sa vrátil do CH. Vlastným menom Erick Raul Kramer. Často je mylne zaraďovaný do stratenej generácie. Nie je však z USA, hoci má s nimi spoločné znaky (novinársky štýl, dejový opis, pocit stratenosti počas vojny i po nej). Prvýkrát použil v Nemecku v súvislosti s mladou vojnovou generáciou epiteton: „*Sme opustení ako deti a skúsení ako starí ľudia, sme suroví a povrchní, myslím, že sme stratení.*“

• **NA ZÁPADO NIČ NOVÉHO:** román uvedený mottom „*Táto kniha nechce byť ani obžalobou ani vyznaním. Chce sa iba pokúsiť vydať svedectvo o generácii, ktorú poznačila vojna, i keď unikla jej granátom.*“ Snaží sa podať správu o generácii, ktorú zničila vojna, aj keď unikla jej granátom. Nie je to kniha o hrôzach vojny a názor na ňu, ale je to len suché konštatovanie bytia v nej. Je to taktiež o tom, ako vojna zmení mladých chlapcov. Striedajú sa tu obrazy vojny, rozhovory vojakov a úvahy rozprávača Paula Baumera. Názov románu je odvodený zo správy novin, ktorá hovorí, že na západe sa nič nedeje, hoci tam umierajú tisíce ľudí. Hrdinami sú 7 študenti, ktorí do vojny odchádzajú priamo do vojny, kde sa z nich stávajú necitliví ľudia. Naturalisticky zobrazuje boj v prvých líniiach, nezmyselné zomieranie a postupne vychádzajúci pasívny odpor tejto generácie, ktorá úplne stratila svoje ideály a ciele, sú ranení, zomierajú.

Dej: Trieda gymnazistov sa pod vplyvom učiteľa prihlási na západný front, pretože ich prehovorila, že je to ich vlastnecká povinnosť a česť. Nevedia do čoho idú. Mali neprijemný výcvik, no na fronte bolo oveľa horšie. Vidia ľudí bez hlavy, nôh, rúk, prežívajú pocit bezmocnosti, až tu si uvedomujú, čo je vojna. Skrývajú sa v zákopoch a jedia len suchý chlieb. Vojna kriví ich charaktery, sú bezcitní. Rozprávač *Paul Baumer* odchádza na dovolenku domov za chorou matkou. Keď sa vráti, dozvedá sa o veľkých stratách. Jeho jednotka už odišla do prvých línii, preveľujú ho preto do tábora strážiť Rusov, s ktorými si vymieňa jedlo. Čoskoro sa vracia do prvých línii a s priateľmi rozmýšľajú o nezmyselnosti vojny. Pri vyprázdňovaní dediny sa Paul a *Albert* zrania z črepiny granátu a odchádzajú do nemocnice, kde Albert príde o nohu. Paul je prevelený na front, kde veľa jeho priateľov zomrie. *Detering* sa pokúsi utiecť, ale chytila ho. Zomiera aj Paulov najkúsenejší priateľ *Stanislaus Katczinsky* pre granát (zachránil Paula), a *Müller* po zásahu žalúdka. Na fronte je málo ľudí aj munície. Každý hovorí o mieri a prímerí, všetci čakajú, no poľné ťaženie pokračuje, a tým aj zomieranie. Ako posledný zomiera Paul s pokojným úsmevom na tvári, keď rozhlas oznamuje: „*Na západe nič nového.*“

• **Cesta späť:** voľné pokračovanie – priatelia Paula Baumera, ktorí prežili, sa vracajú do mierového života, sú poznačení vojnou, nevedia sa prispôbiť životu v mieri.

• **TRAJA KAMARÁTI:** román o priateľstve, láske a osamelosti v medzivojnovom Nemecku v čase veľkej nezamestnanosti a inflácie „*Žijeme iba z ilúzií minulosti a na úver budúcnosti.*“

Téma: priateľstvo; láska muža k žene; schopnosť obetovania sa pre niekoho blízkeho

Postavy: 3 kamaráti – **Robert Robi Lohkamp** (rozprávač, po návrate z vojny pesimista, zaľúbi sa do Patt, ktorá ho zmení), **Lenz Gotfried** (posledný romantik, optimista, vlastní autodielnu s ostatnými 2 kamarátmi), **Oto Köster** (automobilový pretekár, chápavý človek, zbožňuje svoje auto = Karl, predá ho však a peniaze dá Robertovi).

Dej: 3 kamaráti prežili vojnu a po nej si založili autodielnu, mali vlastné auto = Karl = pretekárske i taxík. Robi oslavuje 30. narodeniny, rozhodnú sa ísť autom osláviť to. Robert sa vtedy zaľúbi do **Patt**. Dohodnú sa na schôdzke, neviem čo má robiť, opije sa, ona ho vezme domov, Robert jej pošle kvety, vraj mu je ľahostajná, rozpráva jej o jeho ťažkom živote, idú k moru na dovolenku. Patt tu príde zle, odpadne a začne vykašľávať krv, má TBC. Na jeseň má ísť na liečenie do sanatória vo Švajčiarsku. Lenz ako antifašista chodí na tajné politické schôdzky, na 1 demonštrácii ho zabijú a zvyšní 2 kamaráti ho chcú pomstiť. V Nemecku je totiž silný fašizmus a oni ako antifašisti sú odhodlaní do posledných dní proti fašizmu bojovať. Patt ide do sanatória, posla Robimu telegram. Oto predá auto aj autodielnu a peniaze dá Robertovi, aby tam mohol s Patt čo najdlhšie zostať, lebo liečba je veľmi drahá. No Patt pomaly zomiera. Roberta posla preč, aby ju tak nevidel.

• **Vít'azný oblúk:** Paríž pred 2WW, život nemeckého emigranta, chirurga *dr. Ravica* v cudzom prostredí. Musí sa skrývať, načierno operuje v parížskej nemocnici, pomáha mnohým Židom s podobným osudom, nadviaže vzťah s 1 ženou, ktorú zachránil pred samovraždou. Unavuje ho však život štvanca, udá ho zdravotná sestra. V podstate dobrovoľne sa v hoteli s ostatnými nechá zajať. Používa tu drsné, vulgárne slová a opisy. Na 1. strane je utrpenie zvierat, na 2. strane utrpenie ľudí.

• **Noc v Lisabone:** román s emigrantskou problematikou, hrdina ujde z Nemecka pred fašizmom, skrýva sa, prežíva krátke lásky, ale jeho osud je bezvýchodiskový.

• **Čas žitia, čas umierania:** román o udalostiach z bojov nemeckej armády v ZSSR počas 2WW.

• **Čierny obelisk:** román z 1WW, kontrastom opisuje život obyčajného človeka v Nemecku i fašizmus

• **Nebo nepozná obľúbencov:** román, vzťah automobil. pretekára k chorej dievčine, vyvoláva asociácie k 3 Kamarátom

• **Tiene v raji:** posmrtno vydaný román o osudoch nemeckých emigrantov.

A) ROMAIN ROLLAND: FRA spisovateľ, študoval na Sorbonne históriu, očarila ho huba, literatúra a divadlo. Aktívne sa zapájal do činnosti na obranu mieru a boja proti fašizmu. Nezúčastnil sa na fronte 1WW, nesúhlasil s vojnou a zabíjaním, je zástanca riešenia sporov nenásilnou cestou. Emigroval do Švajčiarska, za čo bol označený za vlasti-zradcu. V roku 1915 získal **Nobelovu cenu**, no celú sumu venoval Červenému krížu.

- **PETER A LUCIA:** psychologická novela, autor ju nazval tragickou idylou, krátkym románom.

Téma: príbeh lásky 2 dospievajúcich ľudí vo víre vojny

Prostredie: Paríž, od stredy večera 30.1. 1918 – Veľkého piatku 29.3. 1918

Dej: 18-ročný *Peter* z meštianskej rodiny, odporca vojny, ktorý nepozná biedu, má o pol roka narukovať sa spoznal v metre náhodne pri bombardovaní s *Luciou*, mladým, nadaným (maľovala obrazy), citlivým, skromným, chudobným dievčaťom. Počas poplachu sa držia za ruky, no potom odídu, akoby sa nepoznali. Náhodne sa stretli ešte 2x, ale vždy Lucia zmizla v dave. Až na 3.x sa Peter prihovril Lucii v električke. Bola hladná, dal jej svoje jedlo, dozvedel sa, že maľuje obrazy každý deň v múzeu za peniaze. Začali sa stretávať. Peter ju prehovoril, aby namaľovala jeho portrét – u nej doma, kým matka pracovala. Tu sa dozvedel o jej detstve a rodine. Lucia sa netrápila o budúcnosť, vojna ju nezaujímala, pokladala ju za trápenie navyše. Obaja sa ľúbia a Peter už nehľadá porozumenie u brata *Filipa*. Ten odhalí príčinu Petrovej zmeny a opäť sa zblížia. Cez veľkonočný týždeň nemecký nápor vrcholí. Peter a Lucia si sľúbili, že sa do Veľkej noci vezmú. Na Veľký piatok išli obaja do Chrámu sv. Gerváza (hoci neboli veriaci), ako vždy si tu išli posedieť a šepkať si svoje túžby a vyznania lásky. Lucia zbadala ryšavé dievča, išla za ním. Potom sa schúlili do výklenku piliera na schodoch, v tom sa celý kostol otriasol v základoch a bol zbombardovaný. Lucia chcela Petra chrániť vlastným telom a sklonila sa nad neho, takže boli k sebe celkom pritúlení a dala mu posledný bozk. A vtedy sa na nich zrútil mohutný pilier.

- **Ján Krištof:** románový cyklus, román *Rieka*, idea je tu viera v tvorivú aktivitu človeka, je vytvorená ako cyklická hud. skladba, hrdina v mnohom pripomína Ludwiga van Beethovena aj samotného autora. Zobrazuje život *Jána Krištofa Kraffta* od jeho narodenia po smrť. Osobnosť Krištofa Kraffta porovnáva autor so sv. Krištofom
- **Očarená duša:** dramatický obraz ženy, ktorá sa snaží vyslobodiť z pút nemeckej meštianskej rodiny
- **Colas Brignon alebo Dobrý človek ešte žije:** vydaný po vojne, historický román z obdobia Ludovíta XIII.. *Colas* je jednoduchý človek, ktorý dokáže prekonať prekážky, miluje život a slobodu. Pomáha ľuďom v období moru, riadi sa myšlienkou že človek si musí urobiť život na Zemi, ak je to len trochu možné.

A) ERNEST HEMINGWAY: USA, vrcholný predstaviteľ stratenej generácie, počas 1WW americký dobrovoľník v jednotke červeného kríža na tal. fronte, bo ranený (227 rán), je pokladaný za 1. Američana na talianskom fronte, po vojne zahraničný spravodajca v Paríži. Mal blízky vzťah k Španielsku, písal prózy z tohto prostredia. Nositeľ **Nobelovej ceny** za *Starec a more*.

- **ZBOHOM ZBRANIAM:** autobiografický protivojnový román z prostredia talianskeho frontu.

Téma: romantická láska medzi 2 ľuďmi počas 1WW

Idea: vyjadrenie nezmyselnosti vojny, jej označenie za symbol chaosu, zbytočného umierania, ničenia ľudských hodnôt

Dej: Mladý Američan žijúci v Taliansku *Frederick Henry* dobrovoľne opustil štúdiá, aby sa zapojil do bojov ako príslušník sanitnej jednotky. Po tuhých bojoch dostal v zime dovolenku. Vrátil sa domov, zvitil s priateľom *Rinaldim*, ktorý ho zoznámil s krásnou anglickou ošetrovatelkou slečnou *Catherine Barkleyovou*. Vždy si na ňu našiel čas, aby sa stretali. Na jar pri útoku si ťažko poranil nohy, keď do zákopu, v ktorom bol, padol granát. Na liečenie ho previezli do Milána, kde bola ošetrovatelkou aj Catherine. Až tu sa začal skutočný ľúbostný vzťah. Boli to pre nich šťastné dni, Catherine otehotnela. Frederick sa vrátil na front, no keď sa vrátil, už tam nebola. Mal sa s vodičmi premiestniť inam, no cesty boli upchaté a premočené, preto išli poľnou skratkou, kde ale zapadli a postupovali pešo cez nemeckých vojakov. Jeden vodič bol zabitý, 2. dezertoval, s 3. Frederick stratil kontakt, keď ho zajali Carabinieri a mali ho popraviť. Zachránil sa zúfalým skokom do rieky, prežil a dostal sa až do Milána. Catherine tu nebola, tak za ňou dezertoval do Stresy, odkiaľ museli emigrovať do neutrálneho Švajčiarska do Lausanne. Catherine mala ťažký pôrod cisárskym rezom. Dieťa sa narodilo mŕtve a zomrela aj Catherine po dlhom krvácaní. Frederick ostal sám a stratil zmysel života.

- **KOMU ZVONIA DO HROBU:** román zo španielskej občianskej vojny. „*Nikto nie je ostrovom samým pre seba, každý je kusom pevniny, kusom súše... smrť každého človeka umenší mňa, lebo ja som súčasťou ľudstva*“.

Idea: protest proti nezmyselnému vraždeniu v španielskej občianskej vojne

Dej: Hlavná postava americký dôstojník *Robert Jordan* prichádza do Španielska na strane republikánov splniť úlohu proti fašistom. Uvedomuje si, že v boji proti presile nemajú šancu, podriadi sa však disciplíne a zostane. Zaľúbi sa do *Márie* – dcéry starostu, ktorá je členkou skupiny partizánov, ktorí mu majú pomáhať pri plnení úlohy. Jeho úlohou je vyhodiť do vzduchu strategicky dôležitý most. Nakoniec sa mu to podarí, Róbert je však zranený. Ponúkajú mu pomoc, ale zostane, lebo ich nechce brzdiť. Strelbou spomalí postup fašistov, ale zomiera.

- **Starec a more:** „*Človeka možno zničiť, ale nie poraziť.*“ Dej novely sa odohráva na Kube, kde žije starý rybár *Santiago*. Pokúša sa uloviť rybu za 82 dní. Nakoniec uloví obrovskú rybu, kým ju však dotiahne na breh, žralok mu ju celú zožerie. Na breh dopláva len s kostrou. Ľudia si ho začnú vážiť za jeho odvalu a za to, že ak si človek niečo zaumieni, dokáže to dotiahnuť až do konca.
- **Slnko aj vychádza:** čerpá z motta G. Steinovej „*Vy všetci ste stratená generácia*“, opis sklamaní AM. po vojne v Paríži
- **49 poviedok:** pôvodný názov **Piata kolóna a prvých 49 poviedok:** krátke poviedky, striedajú sa dialógy a opisy deja

A) HENRI BARBUSSE: FRA, študoval LIT a filozofiu v Paríži, šéfredaktor, dobrovoľne na front, s Rollandom organizoval medzinárodné protivojnové kongresy.

• **OHENĚ:** román vyšiel časopisecky z autorových zážitkov, nemá fabulu ani hlavného hrdinu, rozprávačom je autor, je to denník bojového družstva s naturalistickými scénami z bojísk 1WW, bezprostredný s dramatickými kontrastmi. Zachytáva v ňom obyčajný život vojakov. Začína scénami z FRA, kde sa vojaci zoznamujú a nevedomujú si, čo ich čaká. Zobrazuje vojnu v celej drsnosti a človeka veľmi malého na to, aby jej zabránil. Dielo má 2 časti. V 1. opisuje bojové udalosti, zákopy, vnútorné rozpoloženie vojakov tvárou v tvár smrti, v 2. všedné dni, prestávky medzi bojmi, nálady vojakov, stretnutia, sklamanie. Obžaláva vyššie spoločenské vrstvy, cirkev, bankárov a korisťníkov z toho, že vojne nedokážu zabrániť.

Stratená generácia: USA, tento pojem 1.x použila **Gertrúda Steinová** pre mladých ľudí, ktorí sa vrátili z bojísk a nedokázali sa prispôbiť novej situácii. Motto: „*Vy všetci ste stratená generácia*“. **Znaky tvorby:** * autor dáva do diel autobiografické črty * postavy sú „vykorenené“, rozvrátené vojnou * významnú úlohu vo väčšine diel zohráva priateľstvo. **Autori:** Ernest Hemingway, Wiliam Faulkner (Sartiris, Bľabot a bes, Neodpočívaj v pokoji), John Dos Passos (USA), Theodore Dreiser (Sestra Carrie, Americká tragédia). Spisovatelia, ktorí sa aktívne zúčastnili 1WW, po vojne sa nevedeli nájsť svoje miesto v spoločnosti. Boli tzv. vytrhnutí zo školských lavíc. Autori sa priamo vojny zúčastnili, a tak autenticky opisovali vojnu zo svojej vlastnej životnej skúsenosti, priamo z frontu.

B) POROVNAJTE RÔZNORODOSŤ PRÍSTUPU K TÉME 1WW (VÝCHODISKÁ ZOBRAZENIA)

1WW (1914 – 1918) bola otrasná udalosť v novodobých ľudských dejinách. Zároveň je to aj výrazný zásah do kultúrneho, politického a spoločenského života národov Európy. Zanikajú významné monarchie (Rakúsko - Uhorsko, cárske Rusko), vznikajú nové štáty ako (I. ČSR). Toto všetko má obraz v jednotlivých národných dejinách. V tvorbe sa využíva téma vojny a jej hrôz, fyzické a duševné utrpenie, strata ilúzií a spravodlivosti vojny. Západnú literatúru ovplyvnila veľká hospodárska kríza 1928 - 1932, ktorá zasiahla celý svet.

Všetci autori, ktorí opisujú udalosti 1WW zastávajú názor jej zbytočnosti, nezmyselnosti. Nemecko - švajčiarsky autor Remarque ukazuje generáciu, ktorú zničila vojna, hoci unikli jej granátom. Študenti gymnázia išli s pocitom česti a povinnosti voči krajine do boja, do čoho ich nalákal ich profesor. Nevedeli, čo ich čaká a na fronte zistili, čo vojna v skutočnosti znamená. Zdeformovala ich charaktery, stratili ideály a nakoniec zomierajú. Francúz Rolland opisuje príbeh 2 dospelých ľudí v období vojny. Vojna ich veľmi nezaujímajú, venujú sa ich láske, nakoniec zomierajú spoločne, keď na chrám, v ktorom boli, zhodili bombu. Francúz Barbusse z vlastných zážitkov opisuje drsnú vojnu, vojakov, ktorí sú však príliš malí na to, aby vojne zabránili. Američan Hemingway v autobiografickom diele poukazuje na nezmyselnosť vojny na pozadí lásky medzi americkým sanitárom na talianskom fronte a anglickou ošetrovateľkou. Po prekážkach emigrujú do neutrálneho Švajčiarska, no ich dieťa sa narodí mŕtve a pri pôrode zomiera i matka. V dielach sú opisované príbehy vojakov na frontoch, láska ľudí, ktorí sú súčasťou vojnového diania, či lásky obyčajných ľudí. Všetci však buď zomierajú, alebo sú svedkami smrti ich blízkych, sú otrasení a strácajú zmysel života a nevedia sa začleniť do sveta.

C) POLOVETNÁ KONŠTRUKCIA: vzniká z klasickej vety použitím prídavných, prechodníkov, najčastejšie však slovesných neurčitkov. Vlastne skrakuje vety. Prechodnou konštrukciou medzi vetou a súvetím sú **polovetné konštrukcie**. Vznikajú vtedy, ak sa **k jednoduchej vete pridruží druhotná predikácia - polopredikácia**, ktorá nemá formu prísudku s určitým slovesným tvarom. Hlavným cieľom transformácie je **stesňovať, zhusťovať text**. Napr. *Zašli sme do domu. aby sme vypýtali vodu. Zašli sme do domu vypýtať si vodu.* Podstatou transformácie - premeny dvoch viet na jednu vetu s polovetnou konštrukciou je **zmena určitého slovesného tvaru** (vypýtať si) na neurčitý slovesný tvar (vypýtať si). Polovetná konštrukcia má funkciu vetného člena, najčastejšie doplnku, prívlastku alebo príslovkového určenia. Dej sa v polovetných konštrukciách vyjadruje **prechodníkom, prídavným a neurčitkom**. Dej, ktorý je vyjadrený určitým slovesným tvarom, je **hlavným** dejom, dej vyjadrený neurčitým slovesným tvarom je **sprievodným** dejom. Rýchlosť a odbornosť súčasného života si vyžadujú stručnosť vo vyjadrovaní. Musíme si však dať pozor, aby to nebolo na úkor zrozumiteľnosti. Niekedy je polovetná konštrukcia potrebná na to, aby sa sprehládnilo celé súvetie, alebo aby sa odstránila jeho štylistická stereotypnosť, napríklad hromadenie viet so vzťažným zámenom ktorý.

v ukážke: „ Počul ju ako vzlyká.“ => „ Počul ju vzlykať.“ Ukážka je zo situácie, keď už na Luciu dopadla ťarcha vojny, uvedomuje si blízkosť rozlúčky, jej stiesnenosť však spôsobuje najmä blízkosť smrti. K tejto situácii autor prispôbil aj štylistiku: V ukážke je veľa zvolaní (Prečítať všetko, čo končí!), veľa rečníckych otázok (všetko čo končí ?), veľa nedokončených výpovedí (všetko, čo končí...)

Na záver: Celá ukážka vyzerá ako dialóg Petra s Luciou. Keď som si ju však prečítala, zistila som, že je to Lucii monológ, síce sa ho veľa krát pýta, nečaká však na jeho odpoveď, neodpovedá si ani sama, rozpráva vlastne len ona, je to jej monológ...

3) Prvá časť textu je rozprávanie, prípadne dejový opis, vyjadrený je buď súvetiami alebo jednoduchými vetami s bohato rozvinutými, respektívne viacnásobnými vetnými Členmi, ide o znázornenie citového, snového prežívania.

Druhá časť textu - je kontrastom v obsahu i forme k prvej, vyjadruje vzťah zo skutočnosti a z budúcnosti, má formu Luciinho monológu, je plná otázok a nedokončených výpovedí, obsahuje aj zvolanie. Svedčí to o citovej motivácii hlavnej hrdinky.

4) Dĺžku rozvinutých viet autor skrakuje použitím povolených konštrukcií - dosahujú sa použitím prídavných, prechodníkov a neurčitkov. V ukážke- „ Počúvaj ako vzdychá"

Napr. Nahraďte prvú alebo druhú vedľajšiu vetu polovetnou konštrukciou v tomto súvetí: Ukázal na psa, ktorý spal vedľa stola pred nápisom, ktorý upozorňoval návštevníkov, Že psom *vodiť* do miestnosti je zakázané.